

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Ιστορίες Γραφής:
άνθρωποι, πολιτεύματα, θεσμοί, λατρείες, οικονομία

άσος

Αρχαιολογικό Μουσείο Θάσου

Συντονισμός υποέργου:	Αθανάσιος Θέμος, Αρχαιολόγος, δφ. Ιωάννα Βενιέρη, Αρχαιολόγος, δφ.
Γενική επιμέλεια:	Ιωάννα Βενιέρη, Αρχαιολόγος, δφ. Ελένη Ζαββού, Αρχαιολόγος, MSc - Ιστορικός
Σχεδιασμός περιεχομένου:	Ιωάννα Βενιέρη, Αρχαιολόγος, δφ. Σταματούλα Μακρυπόδη, Αρχαιολόγος, δφ. Θάλεια Σπυριδάκι, Αρχαιολόγος - Μουσειολόγος, MA Νικόλαος Σούμας, Αρχαιολόγος - Μουσειολόγος, MA
Συγγραφή κειμένων:	Ιωάννα Βενιέρη, Αρχαιολόγος, δφ. Ελένη Ζαββού, Αρχαιολόγος, MSc - Ιστορικός Νικόλαος Σούμας, Αρχαιολόγος - Μουσειολόγος, MA
Επιστημονική επιμέλεια:	Ελένη Ζαββού, Αρχαιολόγος, MSc - Ιστορικός
Αρχαιολογική τεκμηρίωση:	Κωνσταντίνα Πανούση, Αρχαιολόγος, MA (ΕΦΑ Καβάλας)
Γραφιστική και καλλιτεχνική επιμέλεια:	Γιώργος Κυριακάκης, Γραφίστας Νικιάννα Σοφιά, Εικονογράφος
Φωτογραφίες:	Γιώργος Στουρνάρας, Φωτογράφος
Διοικητική υποστήριξη:	Γεώργιος - Αναστάσιος Παρασκευόπουλος, Διοικητικός - Λογιστής, MSc Αναστασία Γκουτενούδη, Διοικητικός - Οικονομικός

ISBN: 978-960-89862-9-9

Μάρτιος 2023

Εκτύπωση- Βιβλιοδεσία: PressiousArvanitidis

Ιστορίες Γραφής: άνθρωποι, πολιτεύματα, θεσμοί, λατρείες, οικονομία

Αρχαιολογικό Μουσείο Θάσου

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Επιγραφικό Μουσείο

Λίγα λόγια για το πρόγραμμα

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ιστορίες Γραφής: άνθρωποι, πολιτεύματα, θεσμοί, λατρείες, οικονομία» αποτελεί μια συνεργασία του Επιγραφικού Μουσείου, που διαφυλάσσει τα γραπτά κείμενα της αρχαιότητας σε λίθο, με τα Αρχαιολογικά Μουσεία Θάσου, Δράμας, Σαμοθράκης, Αιανής, Νικόπολης, Πάρου, Κέας, Μήλου, Καλύμνου, Κω, Λήμνου, Μυτιλήνης και την Αρχαιολογική Συλλογή Ερεσού.

Στόχος του προγράμματος είναι η εξοικείωση των μαθητών και των μαθητριών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τις αρχαίες ελληνικές επιγραφές μέσα από ειδικά σχεδιασμένες δραστηριότητες.

Επιλεγμένες επιγραφές δίνουν απαντήσεις σε ερωτήματα που αφορούν στους ανθρώπους, τα πολιτεύματα, τους θεσμούς, τις λατρείες και την οικονομία, αποκαλύπτουν πτυχές της καθημερινής ζωής στην αρχαιότητα και μας βοηθούν να κατανοήσουμε και να ανασυνθέσουμε την ιστορία του κάθε τόπου.

Η σημασία της επιγραφικής

Η Επιγραφική είναι η επιστήμη που ασχολείται με τη μελέτη των αρχαίων επιγραφών, των κειμένων που έχουν διασωθεί αυτούσια από την αρχαιότητα γραμμένα πάνω σε διάφορα σκληρά υλικά, όπως η πέτρα, το μέταλλο, ο πηλός, το ξύλο.

Οι επιγραφές είναι οι άμεσες γραπτές πηγές της αρχαιότητας και παρέχουν σημαντικές πληροφορίες τόσο για την κατανόηση της κοινωνίας που τις δημιούργησε σε ιδιωτικό και κυρίως σε δημόσιο επίπεδο, όσο και για την εξέλιξη της ελληνικής γραφής.

Αρχαιολόγοι, ιστορικοί και φιλόλογοι είναι οι επιστήμονες που ασχολούνται με τη μελέτη, την ανάγνωση, τη συμπλήρωση (στην περίπτωση των φθαρμένων μνημείων), την ερμηνεία, τη μεταγραφή και τη χρονολόγηση των επιγραφών.

Λίγα λόγια για το Αρχαιολογικό Μουσείο της Θάσου και την επιγραφική συλλογή του

Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Θάσου κτίστηκε σε σχέδια του αρχιτέκτονα Henri Ducoux, κατά το διάστημα 1931 – 1935 δίπλα στην αγορά της αρχαίας πόλης για να στεγάσει τα ευρήματα από τις ανασκαφές που πραγματοποίησε η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή στις αρχές του 20ου αιώνα. Κατά τη δεκαετία του 1980 προστέθηκε μια νέα πτέρυγα σε σχέδια του αρχιτέκτονα της 12ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Αργύρη Μπακιρτζή, ενώ μεταξύ των ετών 1999 – 2010 πραγματοποιήθηκε η επανέκθεση του Μουσείου.

Μέσα από τις αξιόλογες συλλογές του Μουσείου ο επισκέπτης γνωρίζει τη μακρόχρονη ιστορική διαδρομή του νησιού από τα Προϊστορικά έως τα Βυζαντινά χρόνια. Παρουσιάζονται ευρήματα από τον οικισμό της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού (3η χιλιετία π.Χ.) στη Σκάλα Σωτήρος και από τον οχυρό οικισμό της Ύστερης Εποχής του Χαλκού (1600 – 1050 π.Χ.) στη θέση Καστρί, ενώ μέσα από τις πλούσιες συλλογές των αγγείων, των γλυπτών και των άλλων τεχνέργων, παρουσιάζεται η οικονομική και πολιτιστική άνθιση της Θάσου και η εξέλιξή της σε μια από τις σπουδαιότερες μητροπόλεις του Βόρειου Αιγαίου από τον 7ο αι. π.Χ. έως την τελική καταστροφή της στις αρχές του 7ου αι. μ.Χ.

Σημαντική είναι η επιγραφική συλλογή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Θάσου που περιλαμβάνει περίπου 2000 επιγραφές, δημόσιες ή ιδιωτικές, οι οποίες προέρχονται κυρίως από την αγορά της αρχαίας πόλης, το θέατρο, τα τείχη, το λιμάνι, τα ιερά και τις νεκροπόλεις. Πρόκειται για κανονισμούς, τιμητικά ψηφίσματα, αναθηματικές και επιτύμβιες επιγραφές. Οι επιγραφικές αυτές μαρτυρίες μας παρέχουν πολλές πληροφορίες τόσο για τη λειτουργία της πόλης, για το δίκαιο, την παραγωγή και το εμπόριο, για την κοινωνία, όσο και για πολιτικά, διπλωματικά και στρατιωτικά γεγονότα.

Θάσος

*Κάδμος δὲ καὶ Τηλέφασσα ἐν Θράκῃ κατώκησαν.
Ὅμοίως δὲ καὶ Θάσος ἐν Θράκῃ κτίσας πόλιν Θάσον κατώκησεν*

Απολλοδώρου Βιβλιοθήκη (Μυθολογική), III.4

Ο Κάδμος, ο γιος του βασιλιά της Φοινίκης Αγήνορα αναζητώντας την αδερφή του Ευρώπη, την οποία είχε αρπάξει ο Δίας μεταμορφωμένος σε ταύρο, έφτασε κάποτε και στη Θράκη μαζί με τη μητέρα του Τηλέφασσα. Εκεί οι κάτοικοι τους δέχτηκαν φιλόξενα. Μαζί με τον Κάδμο είχε ταξιδέψει και ο Θάσος, γιός του Ποσειδώνα. Μια άλλη εκδοχή του μύθου θέλει τον Θάσο να είναι επίσης γιος του Αγήνορα που ψάχνοντας την αδερφή του βρέθηκε στο νησί. Ο Θάσος εντυπωσιάστηκε από τον πλούτο του και την ομορφιά του και έχτισε εκεί μια πόλη. Από τότε το νησί αυτό του Βόρειου Αιγαίου πήρε το όνομά του, Θάσος!

Η Θάσος απέχει μόλις λίγα ναυτικά μίλια από την Καβάλα και κατοικήθηκε από την 20η χιλιετία π.Χ. (Ανώτερη Παλαιολιθική περίοδος), όταν ακόμα το νησί ήταν ενωμένο με την απέναντι ξηρά, σχηματίζοντας χερσόνησο. Ο αρχαιότερος οικισμός ιδρύθηκε κατά την 6η χιλιετία π.Χ. (Νεολιθική εποχή) κοντά στο χωριό Λιμενάρια. Γύρω στο 4.000 π.Χ. στην περιοχή της ακρόπολης του Καστριού άκμασε ένας από τους πιο σημαντικούς προϊστορικούς οικισμούς της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Κατά την 3η χιλιετία π.Χ. (Πρώιμη Εποχή του Χαλκού) μια σειρά από οικισμούς ιδρύθηκαν σε παράλιες θέσεις, ενώ στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού (1600-1050 π.Χ.) παρατηρείται μετακίνηση του πληθυσμού από τα παράλια στην ενδοχώρα, που ολοκληρώθηκε κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (1050 – 800 π.Χ.). Κεντρικός οικισμός στα τέλη της 1ης χιλιετίας π.Χ. αναδεικνύεται και πάλι ο οικισμός στο Καστρί.

Ο πλούτος της Θάσου σε μεταλλεύματα, η ύπαρξη ορυχείων χρυσού, αργύρου, χαλκού, σιδήρου, τα λατομεία μαρμάρου, το εύφορο έδαφος και η στρατηγική θέση της στον εμπορικό δρόμο που συνδέει την Ανατολία με την Ηπειρωτική Ελλάδα, έκαναν το νησί στόχο πειρατικών επιδρομών. Στα τέλη του 8ου αι. π.Χ. στη Θάσο υπάρχουν δύο πληθυσμιακές ομάδες, σύμφωνα με τις ιστορικές πηγές, οι Φοινίκες και οι Θράκες. Αυτούς τους τοπικούς πληθυσμούς βρίσκουν οι Πάριοι, όταν έρχονται να εγκατασταθούν στο νησί, στις αρχές του 7ου αι. π.Χ., ύστερα από έναν χρησμό από το Μαντείο των Δελφών, με αρχηγό τους τον Τελεσικλή τον πατέρα του λυρικού ποιητή Αρχίλοχου.

Από τα τέλη του 7ου αι. π.Χ., η Θάσος εξελίχθηκε σε ισχυρή και ακμαία πόλη – κράτος με εμπορικό και πολεμικό στόλο που ίδρυσε αποικίες και ανέπτυξε έντονη οικονομική και πολιτιστική δραστηριότητα έως το τέλος της ρωμαιοκρατίας.

Μορφές που συνδέθηκαν με τη Θάσο παρουσιάζουν επιγραφές από το Αρχαιολογικό Μουσείο Ας τις γνωρίσουμε!

Ο Κούρος της Θάσου

Στην κεντρική είσοδο του Μουσείου υποδέχομαι όλους τους επισκέπτες, τους οποίους βλέπω από ψηλά αφού το ύψος μου είναι 3,5 μ. Μπορεί να μην έχω τη χάρη και την ομορφιά άλλων κούρων, αλλά διαθέτω εκείνα τα γνωρίσματα που με καθιστούν ξεχωριστό στο είδος μου. Τα χέρια μου δεν κινούνται παράλληλα με τους μηρούς, όπως συνηθιζόταν τα αρχαϊκά χρόνια, αλλά κρατούν ένα κριάρι κολλημένο στο σώμα, το οποίο πηγαίνω για θυσία στο ιερό του Πύθιου Απόλλωνα. Επίσης, το πρόσωπο, τα χέρια, τα πόδια και ο κόμπος της ταινίας των μαλλιών μου δεν έχουν αποδοθεί με λεπτομέρεια γιατί ο δημιουργός μου με άφησε ημιτελή. Αυτό πιθανώς οφείλεται στην κάθετη ρωγμή του μαρμάρου που χώρισε το αριστερό αυτί από το πρόσωπο. Το μόνο σίγουρο είναι ότι έχω σμιλευτεί σε ντόπιο μάρμαρο από γλύπτη παριανής καταγωγής, άποικο της Θάσου. Βρέθηκα σπασμένος σε 5 κομμάτια κατά τη διάρκεια αρχαιολογικών ανασκαφών το 1911.

Ελάτε να δούμε μαζί πως οι κάτοικοι της Θάσου τιμούσαν τους επιφανείς πολίτες.

Διόνυσος

Είμαι γιος του Δία και της Σεμέλης. Σύζυγός μου είναι η Αριάδνη, κόρη του βασιλιά Μίνωα. Παρά τη θεϊκή καταγωγή μου και τις σχέσεις μου με βασιλείς δεν ανήκω στους δώδεκα θεούς του Ολύμπου. Είμαι ο θεός της βλάστησης, των καλλιεργειών – κυρίως της αμπέλου – και της γονιμότητας. Συνοδοί μου στους εορτασμούς είναι οι Μαινάδες, οι Σάτυροι και οι Σειληνοί. Ο θύρσος, η άμπελος, ο κισσός, ο κάνθαρος, το λιοντάρι, η τίγρης και άλλα ζώα, είναι τα κυριότερα σύμβολά μου. Είμαι όμως και ο θεός του θεάτρου, αφού το αρχαίο δράμα έχει τις ρίζες του στις γιορτές και τα πανηγύρια που γίνονταν προς τιμήν μου. Ίσως είμαι ο θεός που λατρευόταν περισσότερο από κάθε άλλον στη Θάσο. Προς τιμήν μου είχε κατασκευασθεί ιερό και σε μία από τις πύλες των τειχών της πόλης υπήρχε ανάγλυφη απεικόνισή μου με τη συνοδεία Μαινάδων.

Η πόλη της Θάσου από πολύ νωρίς θέσπισε νόμους που αφορούσαν στο εμπόριο του κρασιού. Δύο τέτοιοι νόμοι έχουν χαραχτεί σε επιγραφή του τέλους του 5ου αι. π.Χ.

Νέμεσις

Είμαι η προσωποποίηση της δίκαιης θειικής εκδίκησης, η απεσταλμένη των θεών για να επιβάλω την τιμωρία στους παραβάτες θνητούς στους οποίους εμφανίζομαι ως «θεία δίκη».

Εκτός από προσωποποίηση μιας αφηρημένης έννοιας, είμαι και θεότητα. Σύμβολά μου είναι ο πήχυς που τον χρησιμοποιώ για να μετρώ τις δράσεις, τις σκέψεις και τα συναισθήματα των ανθρώπων και το χαλινάρι με το οποίο οριοθετώ την ασυδοσία του εγωισμού τους.

Η λατρεία μου δεν ήταν ποτέ ιδιαίτερα δημοφιλής. Ένα ιερό μου υπήρχε στον Ραμνούντα της Αττικής. Από την εποχή που οι μονομαχίες έγιναν δημοφιλές θέαμα, εκείνοι που με τίμησαν πιο πολύ ήταν οι μονομάχοι, οι οποίοι αφιέρωναν προς τιμήν μου αναθηματικά ανάγλυφα. Ένα τέτοιο ανάγλυφο με επιγραφή από το αρχαίο θέατρο της Θάσου θα σας παρουσιάσω σήμερα.

Αυτοκράτορας Αδριανός

Το πλήρες όνομά μου ήταν Πόπλιος Αίλιος Τραϊανός Αδριανός και υπήρξα επικεφαλής της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από το 117 έως το 138 μ.Χ. Στα 21 χρόνια της θητείας μου κυβέρνησα αξιοκρατικά, διαχειρίστηκα την κρατική οικονομία με σύνεση και έδειξα ζωντρό ενδιαφέρον για την ευημερία των υπηκόων μου μέσω της κατασκευής σημαντικών δημοσίων έργων. Γι' αυτό με χαρακτήρισαν ως έναν από τους πέντε πιο σημαντικούς Ρωμαίους Αυτοκράτορες. Λάτρεψα τον ελληνικό πολιτισμό λόγω της ελληνικής μου παιδείας. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι μου έδωσαν το προσωνύμιο «Γκρεκούλους» («Graeculus») που σημαίνει μικρός Έλληνας.

Όταν επισκέφθηκα την Αθήνα το 124 μ.Χ. για να λάβω μέρος στα Ελευσίνια Μυστήρια προίκισα την πόλη με πολυδάπανα μνημεία και έργα, ενώ το ίδιο έπραξα και σε πολλά άλλα μέρη της ελληνικής επικράτειας. Στη Θάσο χρηματοδότησα την ανέγερση του ωδείου του νησιού. Σε ανταπόδοση της ευεργεσίας μου, οι Θάσιοι έστησαν ανδριάντα προς τιμήν μου.

Στην αυλή του μουσείου θα διαβάσουμε μαζί μια επιγραφή χαραγμένη σε ταφικό μνημείο αφιερωμένο σε ένα ζευγάρι ευγενών που έζησαν στη Θάσο τον 1ο αι. μ.Χ.

*Οι επιγραφές που έχουν επιλεγεί για τις ασκήσεις, βρίσκονται σε διαφορετικούς χώρους του Μουσείου. Για να τις εντοπίσετε, δείτε την κάτοψη που βρίσκεται στην εσωτερική σελίδα του οπισθοφύλλου.

Χρονολόγιο

Αρχαϊκή Εποχή
700 – 480 π.Χ.

680 π.Χ.: Η Θάσος αποικίζεται για πρώτη φορά από μία ομάδα κατοίκων της Πάρου, η οποία είχε ως αρχηγό τον Τελεσικλή.

540 π.Χ.: Το πολίτευμα της ήπιας ολιγαρχίας επιβάλλεται στη Θάσο κατόπιν απόφασης της τοπικής συνέλευσης του νησιού.

500 π.Χ.: Η πόλη της Θάσου αποκτά οχυρωματικό περίβολο μήκους 4,5 χλμ.

492 π.Χ.: Η Θάσος παραδίδεται στις στρατιωτικές δυνάμεις του Πέρση βασιλιά Δαρείου Α΄. Οι αρχές της πόλης κατεδαφίζουν τα τείχη της και πληρώνουν φόρο υποτέλειας.

480 π.Χ.: Ο περσικός στρατός υπό την ηγεσία του βασιλιά Ξέρξη καταλαμβάνει για δεύτερη φορά τη Θάσο.

Κλασική Εποχή
480 – 323 π.Χ.

478 π.Χ.: Η Θάσος προσχωρεί στην **Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία**.

477 π.Χ.: Οι Θάσιοι συνεισφέρουν στη Συμμαχία με τριάντα πολεμικά πλοία.

465 π.Χ.: Η Θάσος αποχωρεί από την Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία και στρέφεται για βοήθεια στη Σπάρτη.

464 π.Χ.: Μετά την αποστασία των Θασίων, οι Αθηναίοι εκστρατεύουν εναντίον του νησιού με αρχηγό τον Κίμωννα που κυριεύει την πόλη και την υποχρεώνει να κατεδαφίσει τις οχυρώσεις της, να παραδώσει το στόλο της και της επιβάλλει ετήσιο φόρο.

411 π.Χ.: Οι υποστηρικτές του ολιγαρχικού πολιτεύματος καταλύουν τη δημοκρατία και επιβάλλουν την εκ νέου απόσχιση της Θάσου από την Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία.

405 π.Χ.: Ο Σπαρτιάτης στρατηγός Λύσανδρος επιτίθεται και καταλαμβάνει τη Θάσο.

375 π.Χ.: Η Θάσος προσχωρεί στη **Β΄ Αθηναϊκή Συμμαχία**.

338 π.Χ.: Το νησί της Θάσου υποτάσσεται στον Φίλιππο Β΄, βασιλιά της Μακεδονίας.

Ελληνιστική Εποχή
323 – 31 π.Χ.

Τέλη 4ου – Αρχές 3ου αι. π.Χ.: Οι αρχές της πόλης της Θάσου προχωρούν σε εκτεταμένα οικοδομικά έργα στην αγορά, τα ιερά και τα τείχη.

202 π.Χ.: Η Θάσος τίθεται υπό την κυριαρχία του Μακεδόνα βασιλιά Φιλίππου Ε΄.

197 π.Χ.: Η Θάσος αποκτά την ανεξαρτησία της μετά την ήττα του Φιλίππου Ε΄ από τον Ρωμαίο στρατηγό Φλαμίνιο στη μάχη των Κυνός Κεφαλών.

192 π.Χ.: Με το τέλος του μακεδονικού βασιλείου, η Θάσος γίνεται πιστή σύμμαχος της Ρώμης. Η Σύγκλητος την επιβραβεύει για την αφοσίωσή της παραχωρώντας της τα νησιά Σκιάθο και Σκόπελο.

42 π.Χ.: Στη μάχη των Φιλίππων που διεξήχθη μεταξύ των στρατευμάτων των Βρούτου και Κάσσιου και του Μάρκου Αντώνιου και Οκτάβιου, η Θάσος χρησιμοποιήθηκε ως βάση και κέντρο ανεφοδιασμού για τους πρώτους.

Ρωμαϊκοί Χρόνοι
31 π.Χ. – 324 μ.Χ.

52 μ.Χ.: Η χριστιανική θρησκεία γίνεται γνωστή στο νησί μέσω της διδασκαλίας του Αποστόλου Παύλου.

117-138 μ.Χ.: Ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Αδριανός χρηματοδοτεί την κατασκευή πολλών νέων κτηρίων στην πόλη της Θάσου.

267-270 μ.Χ.: Σημαντικές καταστροφές σημειώνονται στη Θάσο ως συνέπεια της επιδρομής των Ερούλων.

Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία (5ος αι. π.Χ.)

Η Α΄ Αθηναϊκή ή Δελιακή Συμμαχία ιδρύθηκε με πρωτοβουλία των Αθηναίων το 478/7 π.Χ. με σκοπό την προστασία των Ελληνικών πόλεων και την συνέχιση του πολέμου εναντίον των Περσών.

Β΄ Αθηναϊκή Συμμαχία (377 – 355 π.Χ.)

Η Β΄ Αθηναϊκή συμμαχία ιδρύθηκε και πάλι από τους Αθηναίους το έτος 378/7 π.Χ. και είχε ως στόχο τη διασφάλιση της ελευθερίας, της αυτονομίας και της ακεραιότητας των ελληνικών πόλεων-κρατών από τις σπαρτιατικές επεκτατικές διαθέσεις μετά τη νίκη της Σπάρτης στον Πελοποννησιακό πόλεμο.

Η επιγραφή, γραμμένη στο αλφάβητο της Πάρου, είναι χαραγμένη στη βάση ενός μνημείου αφιερωμένο στον Γλαύκο τον γιο του Λεπτίνη ο οποίος, μαζί με τον λυρικό ποιητή Αρχίλοχο, ανήκαν στη δεύτερη αποστολή αποίκων από την Πάρο. Ο Γλαύκος πέθανε πολεμώντας. Στη μνήμη του γενναίου πολεμιστή και οικιστή της Θάσου, οι γιοι κάποιου Βρέντη ίδρυσαν γύρω στο 600 π.Χ., ένα κενοτάφιο μπροστά σε μια πύλη που συνέδεε την Κάτω με την Άνω πόλη. Έναν αιώνα αργότερα, το μνημείο ενσωματώθηκε στην οχύρωση της πόλης και παρέμεινε χώρος μνήμης μέχρι την ύστερη αρχαιότητα.

Ήρωες και πολίτες της Θάσου

Του Γλαύκου, γιου του Λεπτίνη είμαι το μνημείο. Με έστψαν οι γιοι του Βρέντη.

Η επιγραφή είναι γραμμένη βουστροφιδόν. Παρατήρησε την επιγραφή και τη φορά των γραμμάτων και προσπάθησε να ανακαλύψεις ποιος στίχος είναι γραμμένος από αριστερά προς τα δεξιά και ποιος από δεξιά προς τα αριστερά:

Μπορείς να αναγνωρίσεις στον πρώτο στίχο το όνομα του Γλαύκου; Σημείωσε το πάνω στη φωτογραφία.

Σημείωσε τρία γράμματα που είναι γραμμένα με διαφορετικό τρόπο από εκείνον που τα γράφουμε σήμερα.

- Ϙ = Β
- Ω = Ο, ΟΥ
- Ο = Ω
- Ϙ = Η

i Στις διάφορες περιοχές του ελληνικού κόσμου διαμορφώθηκαν τοπικές παραλλαγές του Ελληνικού αλφαβήτου, ανάλογα με τη διάλεκτο και την προφορά. Στις παραλλαγές αυτές συναντώνται ιδιαιτερότητες, ιδιομορφίες και μεγάλη ποικιλία στο σχήμα των γραμμάτων.

Η επιγραφή αυτή είναι ένα τιμητικό ψήφισμα που είχε τοποθετηθεί στην Αγορά της Θάσου. Την επιγραφή έστησε χύρω στο 130 - 120 π.Χ. ο Δήμος των Ασσίων προς τιμήν του Διονυσόδωρου από τη Θάσο για την προσφορά του στην πόλη της Άσσου. Ο Διονυσόδωρος μαζί με τον αδερφό του Ιστιαίο ήταν εύποροι πολίτες της Θάσου, με εμπορικά συμφέροντα σε όλο το Αιγαίο. Λόγω του πλούτου τους και της αναγνωρισιμότητάς τους διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο ως διαμεσολαβητές στις διπλωματικές σχέσεις πόλεων - κρατών της ύστερης Ελληνιστικής εποχής.

Στο πάνω μέρος της στήλης αναγράφεται με μεγαλύτερα γράμματα το όνομα των πολιτών της ξένης πόλης που εξέδωσε το ψήφισμα. Αντίγραψέ το:

Στον πρώτο στίχο αναγράφεται ποιος αποφασίζει:

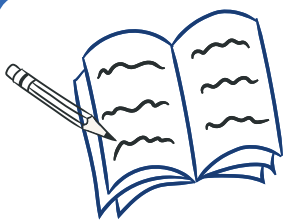
Στον 1ο και 10ο στίχο διακρίνονται καθαρά τα ονόματα του τιμώμενου προσώπου και του πατέρα του:

Βρες στον τελευταίο στίχο το όνομα και το πατρώνυμο του πρέσβυ:

2

Άσσος
Πόλη στην περιοχή της Τρωάδας στην Μικρά Ασία.

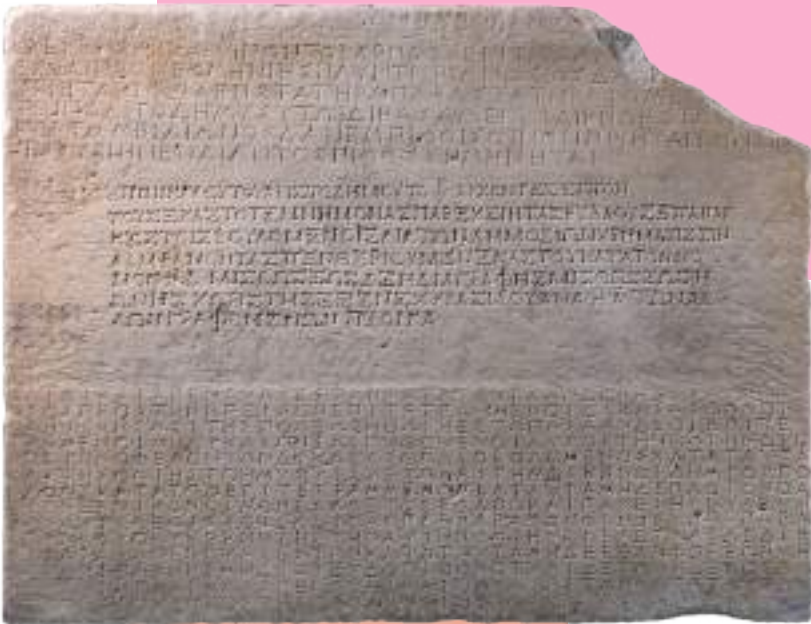

Παρατήρησε τον τρόπο γραφής και τα γράμματα της επιγραφής αυτής σε σύγκριση με την επιγραφή του Γλαύκου (σελ.11). Ποιες διαφορές διακρίνεις;

...τῷ θασίῳ οἴνω ἐντυχὼν οὐ διψῶν πίνω αὐτόν

... αυτό εδώ το θασίτικο κρασί που βρίσκεται μπροστά μου πίνω δίχως να διψώ

Στη μαρμάρινη στήλη έχουν χαραχθεί τρεις νόμοι. Ο πρώτος και ο τρίτος είναι σχετικοί με την πώληση του θασίτικου κρασιού και χρονολογούνται από το 425 έως το 410 π.Χ. Ο δεύτερος, ο μεσαίος, είναι μεταγενέστερος (του 2ου αι.μ.Χ) και είναι σχετικός με διαθήκες.

1η επιγραφή

Ο νόμος απαγορεύει την πώληση της σοδειάς από τα αμπέλια, πριν την πρώτη του μήνα Πλυντηριώνα, δηλαδή τότε που σχηματίζονται τα σταφύλια. Για τον παραβάτη που τυχόν αγοράσει, ορίζει πρόστιμο ένα **στατήρα**. Στον ίδιο νόμο ρυθμίζεται ο τρόπος πώλησης του κρασιού μόνο σε πίθους που θα έχουν σφραγίδα.

3

3η επιγραφή

Ο νόμος καθορίζει τις αρμοδιότητες εκείνων που ήταν υπεύθυνοι για τον έλεγχο των εξαγωγών θασίτικου κρασιού, για την είσπραξη της εγγύησης, καθώς και για την επιβολή προστίμου σε περίπτωση μη καταβολής της εγγύησης.

Στατήρας
Τύπος νομίσματος πολλών πόλεων και μοναδα μέτρησης βάρους.

Προσπάθησε να εντοπίσεις στην πρώτη επιγραφή και να αντιγράψεις τις παρακάτω λέξεις:

Τον μήνα Πλυνητριώνα: _____

Τον στατήρα: _____

Τον πίθο: _____

Σε ποιο μήνα του χρόνου αντιστοιχεί ο Πλυνητριώνας; Συμβουλέψου τον πίνακα:

ΟΙ 12 ΜΗΝΕΣ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ

Το πολιτικό έτος ξεκινούσε στη Θάσο με την έναρξη του χειμώνα, γύρω στα μέσα Νοεμβρίου.

1. Άπατουριών

(Νοέμβριος – Δεκέμβριος)

2. Μαιμακτηριών

(Δεκέμβριος – Ιανουάριος)

3. Ποσιδειών

(Ιανουάριος – Φεβρουάριος)

4. Άνθεστηριών

(Φεβρουάριος – Μάρτιος)

5. Γαλαξιών

(Μάρτιος – Απρίλιος)

6. Άρτεμισιών

(Απρίλιος – Μάιος)

7. Θαργελιών

(Μάιος – Ιούνιος)

8. Πλυνητριών

(Ιούνιος – Ιούλιος)

9. Έκατομβαιών

(Ιούλιος – Αύγουστος)

10. ;

(Αύγουστος - Σεπτέμβριος)

11. ;

(Σεπτέμβριος – Οκτώβριος)

12. Βαδρομιών

(Οκτώβριος – Νοέμβριος)

Ψάξε στο μουσείο να βρεις έναν αμφορέα και ζωγράφισέ τον.

Μετά την επεξεργασία των σταφυλιών και την παραγωγή του κρασιού, αυτό συσκευαζόταν σε αμφορείς. Το πήλινο αυτό αγγείο έχει δύο λαβές, στενό λαιμό και μυτερή βάση, για να μπορεί να μεταφέρεται εύκολα το υγρό χωρίς να χύνεται.

Πάνω στον αμφορέα αποτυπωνόταν με σφραγίδα η προέλευση του οίνου: «ΘΑΣΙΩΝ»
Αμφορείς της Θάσου έχουν ανακαλύψει οι αρχαιολόγοι σε διάφορες αρχαίες ελληνικές πόλεις, τόσο στον ελλαδικό χώρο, στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, όσο και στις ελληνικές αποικίες του Εύξεινου Πόντου, αλλά και στο Ιράν και στο Αφγανιστάν, στα βόρεια της Ασίας.

Ένας μονομάχος τιμά τη θεά Νέμεση

Το θέατρο της πόλης οικοδομήθηκε τον 4ο αι. π.Χ. Από τον 1ο αι. μ.Χ. χρησιμοποιήθηκε για μονομαχίες. Τότε η ορχήστρα του θεάτρου μετατράπηκε σε αρένα.

Στα αυτοκρατορικά χρόνια ένας μονομάχος αφιέρωσε ένα τάμα στη θεά Νέμεση που αποδίδει τη θεϊκή δικαιοσύνη. Είναι ένα αναθηματικό ανάγλυφο που ανακάλυψαν οι αρχαιολόγοι κοντά στη σκηνή του θεάτρου. Παριστάνει τη θεά όρθια, να κρατάει με το αριστερό της χέρι τον πήχη, δηλαδή το σύμβολο του μέτρου.

Αντίγραψε την επιγραφή

Ποιος αφιερώνει το ανάγλυφο;

Ποιο ήταν το όνομα του πατέρα του;

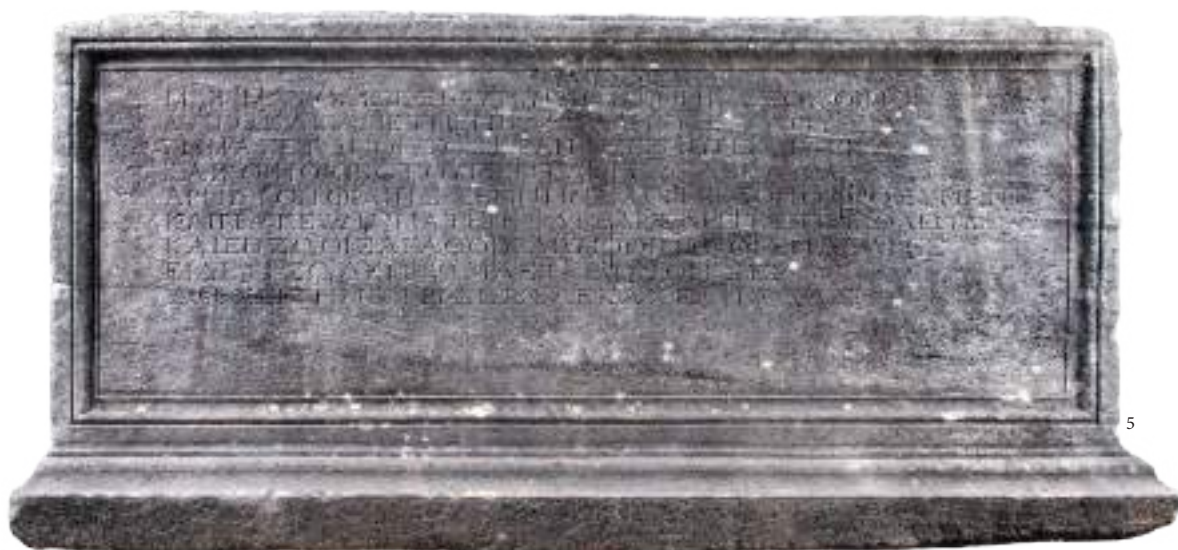

Σε ορισμένες κατηγορίες επιγραφών (επιτύμβιες, αναθηματικές) μπορούμε να διαβάσουμε το όνομα και το πατρώνυμο ενός ανθρώπου ή και τον τόπο καταγωγής του (δημοτικό ή εθνικό). Μπορεί επίσης να αναγράφεται το επάγγελμα ή η ιδιότητά του. Στις αναθηματικές επιγραφές αναγράφεται συχνά και το όνομα του θεού προς τον οποίο γινόταν η προσφορά. Οι γυναίκες αναφέρονται με το όνομά τους και το όνομα του πατέρα και του συζύγου τους, προσθέτοντας τη λέξη *θυγάτηρ* και *γυνή* αντίστοιχα.

Ένα αγαπημένο ζευγάρι ευγενών και ευεργετών από τη Θάσο

Η μαρμάρινη σαρκοφάγος που αποκαλύφθηκε κοντά στην ακτή στα δυτικά της αρχαίας πόλης, είναι ένα ταφικό μνημείο των αυτοκρατορικών χρόνων με επίγραμμα, δηλαδή ένα μικρό ποίημα, για τον Πυθίωνα και τη σύζυγό του Επικυδίλλη. Εκτός από την παντοτινή και ειλικρινή αγάπη τους, το επίγραμμα εξυμνεί ακόμα τη θέση τους στην κοινωνία της Θάσου, αφού μαθαίνουμε ότι όχι μόνο ο Πυθίωνας, αλλά και η Επικυδίλλη, υπήρξαν αρχόντες. Μια πρόταση στο τέλος της επιγραφής προειδοποιεί για το πρόστιμο που θα πληρώσει όποιος αποπειραθεί να θάψει στον ίδιο τάφο άλλον νεκρό!

Στον πρώτο και δεύτερο στίχο αναφέρονται τα ονόματα των δύο συζύγων. Προσπάθησε να τα αντιγράψεις:

Στον τρίτο στίχο μπορείς να βρεις την ηλικία που είχαν όταν παντρεύτηκαν:

Ψάξε και βρες τις λέξεις **αγαθοί** και **μάκαρες** στον έβδομο στίχο:

Ποιο είναι το πρόστιμο που θα πληρώσει όποιος θάψει άλλον νεκρό στον ίδιο τάφο;

Αρ. ευρ. στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θάσου	Μεταγραφή αρχαίου κειμένου	Απόδοση αρχαίου κειμένου στα Νέα Ελληνικά	Χρονολόγηση επιγραφής
1 ΛΙ355 SEG* 14, 565	Γλαύροῦ εἰμί μνη- → μα τῷ Λεπτίνεω· ἔ- ← θεσαν δέ με οἱ Βρέντ- εω παῖδες.	*Του Γλαύκου, γιού του Λεπτίνη εἶμαι το μνημεῖο. Με ἔστησαν οἱ γιοὶ του Βρέντη.	625-600 π.Χ.
2 ΛΙ049 IMT Süd- Troas 579	<p>Ἀσσίων γνῶμη τοῦ δήμου· ἐπειδὴ — προγραφῆς γενομένης ὅπως Διονυσόδωρος [Πεμ]-πίδου Θάσιος, εὐνοὺς ὑπάρχων τῷ [δή]-μῳ καὶ γενόμενος εὐχρηστος τῆι π[όλει] ἔγ καιροῖς ἀναγκαίοις, τιμηθεῖη προξεν[ί]-αι καὶ πολιτεία καὶ τοῖς ἄλλοις φιλάνθρ[ω]-ποις — κεχειροτόνηκε τὴν προγραφὴν ἢ τε βουλή καὶ ὁ δήμος· δεδόχθαι τῆι βουλῆι καὶ τῷ δήμῳ· ἐπαινέσαι Διονυσόδωρον Πεμπίδου Θάσιον ἐπὶ τῆι αἰρέσει ἢ ἔχων πρὸς τὸν δῆμον διατελεῖ, καὶ εἶναι αὐτὸν πρόξενον τῆς πόλεως· καὶ ἀναγραψάτωσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ πατρὸθεν καὶ τῆς πόλεως οἱ ἄρχοντες εἰς στήλην ἢ καὶ τοὺς ἄλλους προξένους ἀναγράψουσιν· ὑπάρχειν δὲ αὐτὸν καὶ πολίτην ἡμῶν· εἶναι δὲ αὐτῷ καὶ ἔφοδον ἐπὶ τε τὴν βουλήν καὶ τὸν δῆμον πρώτῳ μετὰ τὰ ἱερά, καὶ δίκας προδίκους καὶ τἄλλα φιλάνθρωπα ὅσα καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις τῆς πόλεως ὑπάρχει, καὶ ἄφιξιν εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν ἀσυλεῖ καὶ ἀσπονδεῖ· ὑπάρχειν δὲ αὐτῷ καὶ τἄλλα φ[ί]-λάνθρωπα ὅσα καὶ τοῖς πολίταις· ἵνα δὲ καὶ Θάσιοι ἐπιγνώσιν τὴν αἴρεσιν τοῦ πλήθους ὡς δικάκεται εὐχαρίστως πρὸς Διονυσόδωρον Πεμπίδου Θάσιον, χειρίσαι ἐν τῆι ἐκκλησίᾳ πρεσβευτὴν πρὸς Θασίους ὅστις ἀποδημήσας ἀσπάζεται αὐτοὺς παρὰ τοῦ δήμου καὶ ἐπελθὼν ἐπ' ἐκκλησίαν παρακαλέσει φίλους ὄντας καὶ εὐνοὺς τοῦ δήμου ἀποδέξασθαι τὴν τοῦ πλήθους προαίρεσιν καὶ ἀναγρ[άψα]ντας εἰς στήλην λευκοῦ λίθου τὸ ψήφισμα τότε {καὶ} θεῖναι εἰς τὸν ἐπιφανέστατον παρ' αὐτοῖς ὑπάρχοντα τόπον· τοῦτο γὰρ πράξαντας τὰ τε δεδομένα Διονυσόδωρῳ φιλάνθρωπα συναυξήσιν καὶ χαριεῖσθαι τῷ δήμῳ· πρεσβευτῆς εἰρέθη Θέμιστος Φανοδίκου.</p>	<p>Ψήφισμα τῶν Ἀσσίων Απόφαση τοῦ δήμου. Ἐπειδὴ συντάχθηκε σχέδιο ψηφίσματος ὅτι ὁ Διονυσόδωρος Πεμπίδου Θάσιος δικάκεται εὐνοϊκὰ πρὸς τὸν δῆμον καὶ ἦταν μέχρι τώρα χρήσιμος γιὰ τὴν πόλιν σε δύσκολους καιροὺς νὰ τιμηθεῖ με τὰ προνόμια τοῦ προξένου καὶ τοῦ πολίτη καὶ με ὅλα τὰ ἄλλα προνόμια. Ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος ψήφισε με ἀνάταση τῶν χειρῶν τὸ ἐξῆς σχέδιο ψηφίσματος. Νὰ αποφασισεῖ ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος νὰ ἐπαινέσει τὸν Διονυσόδωρο Πεμπίδου Θάσιο γιὰ τὴν εὐνοϊκὴ στάση, τὴν ὁποία ἐπιδεικνύει πρὸς τὸν δῆμον, καὶ νὰ εἶναι πρόξενος τῆς πόλεως καὶ οἱ ἄρχοντες νὰ ἀναγράψουν τὸ ὄνομά του με τὸ πατρώνυμό του καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλης του στὴ στήλη, ὅπου καὶ ἀναγράψουν καὶ τοὺς ἄλλους προξένους. Νὰ εἶναι δε αὐτὸς καὶ πολίτης τῆς πόλεώς μας καὶ νὰ μπορεῖ νὰ ἐμφανίζεται στὴ βουλή καὶ στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου πρώτος μετὰ τὰ ἱερά ζητήματα καὶ οἱ τυχόν δικαστικὲς υποθέσεις του νὰ εἰσάγονται πρώτες στο δικαστήριό καὶ νὰ ἔχει ὅλα τὰ ἄλλα προνόμια ποὺ ἰσχύουν καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους προξένους τῆς πόλεως· καὶ νὰ μπορεῖ νὰ ἔρχεται στὴν πόλιν μας ἀπολαμβάνοντας ἀσυλία καὶ χωρὶς νὰ καλύπτεται ἀπο ἐπίσημη συνθήκη· καὶ νὰ ἰσχύουν γιὰ αὐτὸν ὅλα τὰ προνόμια ποὺ ἰσχύουν γιὰ τοὺς πολίτες· καὶ, γιὰ νὰ γνωρίζουν καὶ οἱ Θάσιοι τὴν στάση τοῦ δήμου μας, ὅτι δηλαδὴ δικάκεται θετικὰ πρὸς τὸν Διονυσόδωρο Πεμπίδου Θάσιο, νὰ ἐκλεγεῖ στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου πρεσβευτὴς στὴ Θάσο, ὁ ὁποῖος θὰ ταξιδεύσει ἐκεῖ καὶ θὰ τοὺς ἀπευθύνει χαιρετισμὸ ἐκ μέρους τοῦ δήμου καὶ θὰ παρουσιασθεῖ στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου καὶ θὰ τοὺς παρακαλέσει, ἐπειδὴ εἶναι φίλοι καὶ ἔχουν θετικὴ στάση πρὸς τὸν δῆμό μας, νὰ δεχθῶν τὴν ἐπιλογή τοῦ δήμου μας καὶ νὰ ἀναγράψουν σὲ στήλη λευκοῦ λίθου αὐτὸ τὸ ψήφισμα καὶ νὰ τὸ στήσουν στὸ πιο ἐπιφανὲς σημεῖο τῆς πόλης τους· νὰ προσθέσει ἀκόμα ὅτι εἰάν πράξουν αὐτὰ θὰ ἐπαυξήσουν τὶς τιμὲς ποὺ δοθηκάν ἤδη Διονυσόδωρο θὰ εὐχαριστήσουν τὸν δῆμό μας. Πρεσβευτῆς ἐξελέγη ὁ Θέμιστος (γιὸς του) Φανοδίκου. (Αθ. Θέμιος)</p>	130-120 π.Χ.

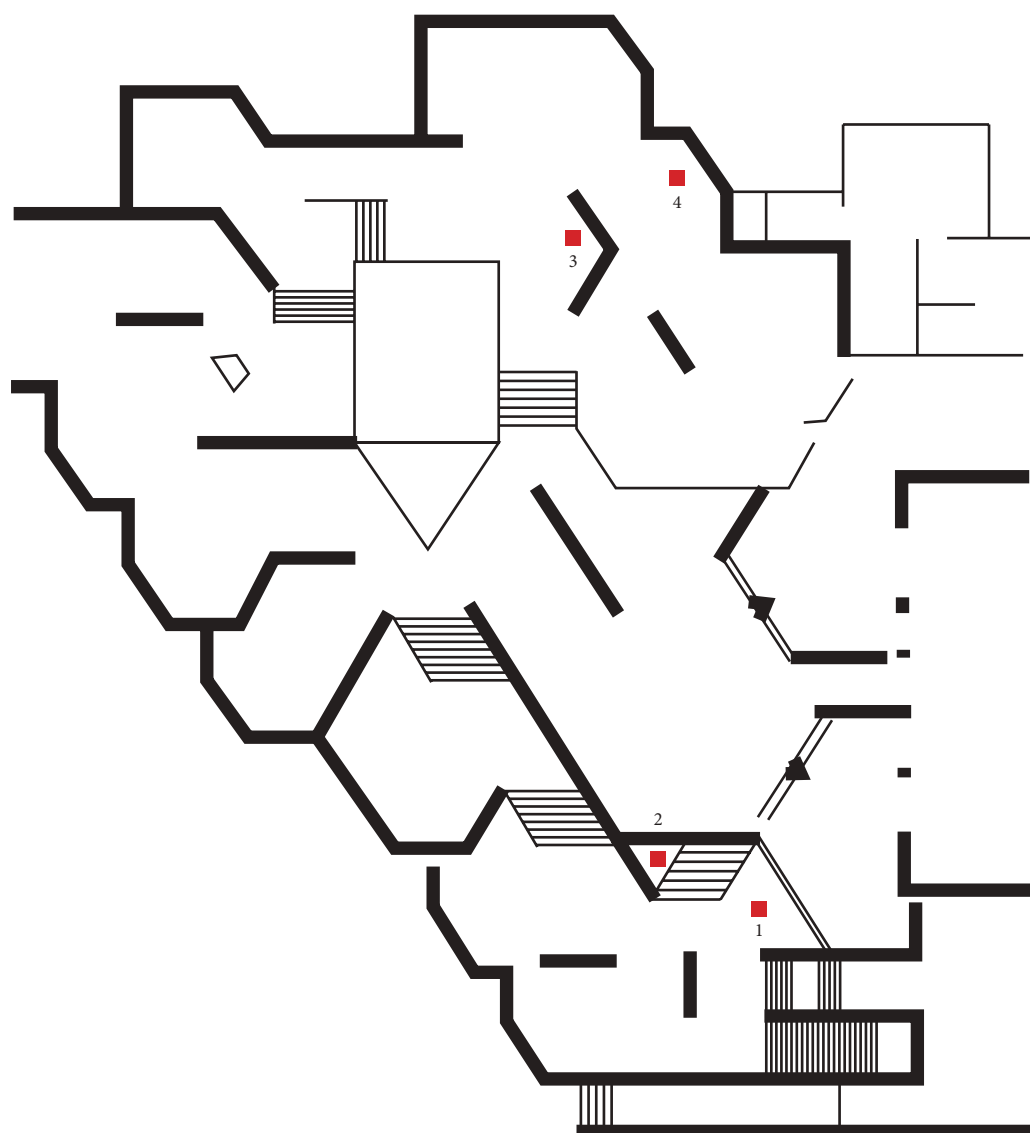
<p>3 Λ284 IG* XII Suppl.347,1</p>	<p>γλεῦκος μηδὲ οἶνον τῷ καρπῷ τῷ ἐπὶ τῆς ἀμπέ[λοις ὧν]- ἔσθαι πρὸ νεομηνίης Πλυντηριῶνος· ὅς δ' ἂν πα[ραβὰς] πρίηται, ὀφείλειεν στατήρα παρὰ στατήρα, τὸ μὲν [ἤμυ]σ[υ] τῆι πόλι, τὸ δ' ἤμυσ[υ] τῷ δικασαμένωι. δίκη δ' ἔστω κα[τά]- περ τῶμ βιαιῶν. ὅς δ' ἂν ἐμ πίθοις οἶνον πρίηται, τὴν ὧν- ἦν κυρίην ἕναι, ἂν τὸς πίθος σημήνηται.</p>	<p>Ούτε για μούστο, ούτε για κρασί να μην αγοράζεται καρπός από τα κλήματα πριν από την πρώτη του (μηνός) Πλυντηριῶνος. Όποιος παραβάτης τυχόν αγοράσει, να πληρώσει (ένα) στατήρα για (κάθε ποσότητα βάρους ενός) στατήρα, και από αυτό το ποσό, το μισό (να καταβάλλεται) στην πόλη και το άλλο μισό στον καταδότη. Η διαδικασία να είναι ίδια όπως με τις περιπτώσεις βιαιοπραγίας. Σχετικά με την αγορά κρασιού σε πίθους, η πώληση να θεωρείται έγκυρη εφόσον το πιθάρι φέρει σφραγίδα. (E. Ζαββού)</p>	<p>5ος αι π.Χ.</p>
<p>4 Λ 584 IG XII 8, 371</p>	<p>Εὐήμε- ρος Διο- νυσίου Νεμέσει εὐχὴν.</p>	<p>*Ο Ευήμερος, γιος του Διονυσίου στη Νέμεση ως ευχή.</p>	<p>1 αι. μ.Χ.</p>
<p>5 SEG 17, 427</p>	<p>Μνημα τόδ' Ἴκεσίου Πυθίων ἐθήκατο κοινὸν αὐτῷ καὶ γαμετῆ Ἐπικυδίλλῃ Ἐπικύδου. γῆμας ἐτῶν ὀκτώ<κα>δέκα ἦδε τε πεντεκαίδεκα, καὶ κοινοῦ βιότου πεντάκι τὰς δεκάδας ἄρ<ρ>ηκτον φιλίης σεμνήν σχόντες ὁμοφροσύνην, καὶ πατέρων πατέρες δῖς, ἄρξαντές τε πολεΐταις, καὶ ἐν ζωοῖς ἀγαθοὶ καὶ ἐμ φθιμένοις μάκαρες. Εἰ δέ τις ὧδε πτώμα ἕτερον θήσει, δώσει τῆι πατρίδι δώδεκα χειλιάδας.</p>	<p>*Να το μνημείο που ο Πυθίωνας, γιος του Ικεσίου έστησε για τον ίδιο και για τη σύζυγό του, Επικυδίλλη, κόρη του Επικύδη. Παντρεύτηκαν όταν εκείνος ήταν δεκαοκτώ ετών και εκείνη δεκαπέντε. Στις πέντε δεκαετίες κοινής ζωής τους, διατήρησαν αδιάκοπα την ευγενή ομόνοια της αγάπης τους· έκαναν παιδιά που έγιναν κι εκείνα γονεῖς με τη σειρά τους, έγιναν δύο φορές άρχοντες για το καλό των συμπολιτών τους, άξιοι άνθρωποι μεταξύ των ζωντανών, μακάριοι μεταξύ των νεκρών. Αν κάποιος θάψει εδώ άλλο νεκρό, να πληρώσει πρόστιμο δώδεκα χιλιάδων προς την πατρίδα.</p>	<p>1 αι. μ.Χ.</p>

*Τα γράμματα που βρίσκονται σε αγκύλες [-] δεν σώζονται αλλά συμπληρώνονται.

*Fournier J., Hamon P. & Trippé N., Θάσος: δέκα αιώνες χαραγμένοι στο μάρμαρο, Γαλλική Σχολή Αθηνών, Αθήνα, 2019.

***Inscriptiones Graecae (IG):** Συλλογή, έκδοση και σύντομος σχολιασμός όλων των αρχαίων ελληνικών επιγραφών του Ευρωπαϊκού χώρου. Η ταξινόμησή τους γίνεται ανά είδος και γεωγραφικές περιοχές (IG I-III Αθήνα και Αττική. IG IV-VI Πελοπόννησος. IG VII-IX Κεντρική Ελλάδα. IG X Βόρεια Ελλάδα, Θράκη, Σκυθία. IG XI-XII Νησιά Αιγαίου. IG XIII Κρήτη. IG XIV Ιταλία και Σικελία. IG XV Κύπρος). Την γενική σύνταξη και εποπτεία των τευχών έχει η Berlin-Brandenburg Academy of Sciences and Humanities, αλλά εργάζονται για αυτά πολλοί ξένοι και Έλληνες επιστήμονες. Μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί περισσότερα από 50 τεύχη, μερικά από τα οποία είναι αναθεωρημένες επανεκδόσεις.

***Supplementum Epigraphicum Graecum (SEG):** Συστηματική συλλογή και επισκόπηση ανά έτος των νέων δημοσιεύσεων ή αναδημοσιεύσεων, διορθώσεων παλαιότερων αναγνώσεων και νέου σχολιασμού των αρχαίων επιγραφών που εκδόθηκαν ένα συγκεκριμένο έτος. Η ταξινόμηση των επιγραφών ακολουθεί αυτή των Inscriptiones Graecae.

Ενδεικτική Γενική βιβλιογραφία

Κακριδής Ι., *Ελληνική Μυθολογία: Οι Ήρωες*, τ.3, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1986, 70.

Κριτζάς Χ. & ά., *Η Ελληνική Γραφή*, Υπουργείο Πολιτισμού – Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων - Επιγραφικό Μουσείο, Αθήνα, 2002.

Guarducci M., *Η ελληνική επιγραφική: Από τις απαρχές ως την ύστερη ρωμαϊκή αυτοκρατορική περίοδο*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 2008.

Jeffrey, Lilian H., *The Local Scripts of Archaic Greece*, 1990, 300-301, 307.

Ενδεικτική Ειδική βιβλιογραφία για την Θάσο

Κουκούλη-Χρυσανθάκη Χ., Θάσος. Στο *Αρχαιολογία: Νησιά του Αιγαίου*, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα, Αθήνα, 2005, 80-90.

Fournier J., Hamon P. & Trippé N., *Θάσος: δέκα αιώνες χαραγμένοι στο μάρμαρο*, Γαλλική Σχολή Αθηνών, Αθήνα, 2019.

Grandjean Y. & Salviat F., *Οδηγός της Θάσου*, Γαλλική Σχολή Αθηνών, Αθήνα, 2012.

Pouilloux, J., Glaucos, fils de Leptine, *BCH* 79 (1955), 75-86.

Ιστότοποι

Επιγραφικό Μουσείο. Διαθέσιμο από: <https://epigraphicmuseum.gr/>

ΘΕΤΙΜΑ. Αρχαίες Ελληνικές Διάλεκτοι. <https://ancdialects.greek-language.gr/>

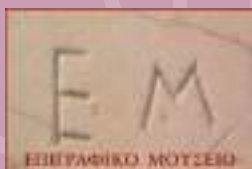
Ματθαίου Α., *Ανθολογία Επιγραφών: Όψεις του δημόσιου και ιδιωτικού βίου των αρχαίων Ελλήνων*. Στο Πύλη για την Ελληνική γλώσσα. Διαθέσιμο από: https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/inscriptions/index.html

ΙΣΤΟΡΙΕΣ
ΓΡΑΦΩΝ
ΑΝΘΡΩΠΟ
ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ
ΘΕΣΜΟ
ΛΑΤΡΕΙΕΣ

ISBN 13: 978-9-6089862-9-9

9 789608 986299

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης